Ergatiivisuutta suomessa

Terho Itkonen

I

1.0. Monissa kielissä — esim. baskissa, lukuisissa kaukasialaiskielissä, tiibetissä, eräissä paleoaasialaiskielissä, eskimo-aleutissa ja useissa intiaanikielissä — tavataan subjektin ja objektin sijojen järjestelmä, jota on tapana sanoa ergatiiviseksi. Tässä järjestelmässä vastaa sekä ieur. että ural. kielistä tuttua sijajakoa nominatiivi (subjektin sija) — akkusatiivi (objektin sija) toisenlainen sijajako: transitiivilauseen subjekti on omassa sijassaan eli ergatiivissa, intransitiivilauseen subjekti taas eri sijassa, useimmiten nominatiiviksi tai absoluuttiseksi sijaksi kutsutussa, joka puolestaan on identtinen objektin sijan kanssa. Esim. tiibetin ja baskin ergatiivisia järjestelmiä ovat H. G. von der Gabelentz ja A. F. Pott selvitelleet jo 1860- ja 1870-luvulla (ks. Matthews, Lingua 3:1 s. 402). Varsinaiseen vauhtiin pääsi ergatiivisia järjestelmiä käsittelevä keskustelu kuitenkin vasta sen jälkeen kun C. C. Uhlenbeck 1901 oli julkaissut lyhyen kirjoituksen »Agens und Patiens im Kasussystem der indogermanischen Sprachen», jossa muoto-opillisin perustein pääteltiin tällaisen järjestelmän kerran vallinneen ieur. kielissäkin.[1]

Uhlenbeck itse ei »ergatiivi»-nimeä vielä käyttänyt; hänen viljelemiään nimityksiä olivat ensin »(casus) activus», vastakohtana absoluuttisen sijan nimitys »(casus) passivus», ja myöhemmin (tutkielmassa »Het passieve karakter van het verbum transitivum of van het verbum actionis in taalen van Noord-Amerika», 1916) »casus energeticus», vastakohtana »casus inertiae». Ainakin A. Dirrin 1928 ilmestyneessä teoksessa Einführung in das Studium der kaukasischen Sprachen »ergatiivi» jo on kyseisen sijan nimityksenä, ja indogermanistiikan puolelle ja sitä myöten yhä laajenevaan keskusteluun sen toi André Vaillant 1936 tutkielmassaan »L'ergatif indo-européen». Uhlenbeckilta joka tapauksessa periytyy se perusnäkemys, jonka valossa ergatiiviset järjestelmät yleensä on ymmärretty: intransitiivilauseen subjektista (elollisesta enempää kuin asiasubjektistakaan) ei ole lähtöisin semmoinen

[1] Mainitsen aikajärjestyksessä, täydellisyyteen pyrkimättä, tärkeimpiä Uhlenbeckia seuranneita kirjoittajia ja heidän artikkeleitaan (lainausmerkeissä) ja teoksiaan (lainausmerkeittä): H. Schuchardt (»Über den aktivischen und passivischen Charakter des Transitivs», 1905—06), Edward Sapir (arvostelu: »C. C. Uhlenbeck, Het passieve karakter van het verbum transitivum of van het verbum actionis in taalen van Noord-Amerika», 1917), André Vaillant (»L'ergatif indo-européen», 1936), W. K. Matthews (»The ergative construction in modern Indo-Aryan», 1952), André Martinet (»La construction ergative», 1958, A functional view of language, 1962), W. Sidney Allen (»Transitivity and possession», 1964), I. I. Meštšaninov (Ergativnaja konstruktsija v jazykah razlitšnyh typov, 1967), Charles J. Fillmore, (»The case for case», 1968), John Lyons (Introduction to theoretical linguistics, 1968), John Anderson (»Ergative and nominative in English», 1968, The grammar of case, 1971).

aktiivinen toiminta, joka transitiivilauseen (elollisesta) subjektista kohdistuu objektiin, ja siksi intransitiivilauseen subjekti on muodollisestikin rinnastunut pikemmin tekemisen patiensiin eli objektiin kuin agensiin eli subjektiin. Vielä täsmällisemmin asia voitaisiin ilmaista viime vuosina varsinkin Lyonsin ansiosta yleistyneiden termien »agentiivinen» (toiminnallinen) ja »epäagentiivinen» (epätoiminnallinen) avulla. Nämä termit osoittavat kulloisenkin subjektin semanttista suhdetta predikaattilausekkeen ilmaisemaan tekemiseen; hiukan löyhemmin voidaan itse tekemistäkin sanoa tapausta myöten joko toiminnalliseksi tai epätoiminnalliseksi. Termit ovat luonteeltaan notionaalisia, mutta niiden käyttökelpoisuutta lisää melkoisesti se, että niiden ala eri kielissä osoittautuu hyvin samantapaiseksi varsinkin parin testin valossa: subjektin tekeminen on agentiivista, jos lauseen ilmaisema tapahtuma voidaan ajatella reaktioksi predikaattiverbin imperatiivilla ilmaistuun käskyyn tai lause vastaukseksi kysymykseen »mitä N. tekee (teki)?» (Vrt. Lyons, Introduction to theoretical linguistics s. 356; Anderson, Journal of Linguistics 1968 s. 21, The grammar of case s. 41—42.) Juuri näinhän on laita useimmissa transitiivilauseissa: suomessa esim. lauseissa *Mummo luki lehden, kasteli sitten kukat ja pani kahvin tulelle*, edellisen (mutta tuskin jälkimmäisen) testin mukaan myös esim. tunnetta ja kognitiota ilmaisevissa lauseissa *Hän rakastaa kotiseutuaan, Muistan nämä asiat.* Toisaalta intransitiivilauseissa on runsaasti semmoisia, joissa testit tuottavat kielteisen tuloksen ja joissa subjektin tekeminen siis on katsottava epätoiminnalliseksi: eivät vain elotonsubjektiset ja siksi luonnostaan epätoiminnallista tekemistä ilmaisevat lauseet *Meri kuohuu vaahtopäinä, Juna saapui asemalle, Hyllyt ovat yhtä pitkät, Tämä oletus tuntuu epävarmalta* vaan myös elollissubjektiset *Poika kasvoi kymmenen senttiä vuodessa, Vaari eli satavuotiaaksi mutta sairastui sitten ja kuoli, Naapuri oli mielissään, kun pääsi eroon metelistä, Nuo miehet ovat metsureita.*

1.1. Uralilaisia kieliä ei ole yleensä ollut tapana käsittää ergatiivisiksi; ainoana poikkeuksena on ostjakki, jonka eräisiin ergatiivisluonteisiin ilmiöihin Balandin on kiinnittänyt huomiota jo 1948 ilmestyneessä tutkimuksessaan (tarkemmin alav. 3 s. 383). Suomalais-ugrilaisten kielten epäergatiivisuutta on erikseen tähdentänyt esim. Meštšaninov ja maininnut tällöin yhtenä esimerkkinä suomen subjekti- ja objektisuhteet (Ergativnaja konstruktsija v jazykah razlitšnyh typov s. 22, 173). Silti suomestakin näyttää löytyvän koko joukko ilmiöitä, jotka tuovat mieleen ergatiivisen järjestelmän. Kyseessä ei tosin aina ole suoranaisesti sellainen kaasussyntaksin jäsentyminen kuin useimmissa tyypillisissä ergatiivisissa kielissä, mutta loputkin tapaukset tuntuvat sopivan yleisluonteiseen määritelmään, jonka Lyons antaa sanoessaan, että ergatiivisuudeksi on tapana sanoa transitiiviverbin »kohteen» ja intransitiiviverbin subjektin välistä parallelismia (lisättävä tietenkin: joka ei koske transitiiviverbin subjektia; Introduction to theoretical linguistics s. 342). Ajatellaan

vaikka sellaisia virkkeitä kuin *S. joutui hallitsevien piirien epäsuosioon ja karkotettiin maasta, N. valittiin puheenjohtajaksi ja oli tässä toimessa vuoteen 1974.* Kummassakin virkkeessä sama sana tekee sekä aktiivilauseen subjektin että passiivilauseen objektin virkaa, ja silti virkkeet tuntuvat moitteettomilta, nähtävästi juuri siksi, että objektin ja intransitiivilauseen subjektin välillä tosiaan vallitsee eräänlainen hengenheimous. Yksi ja sama sana ei voi yhtä helposti toimia objektina ja transitiivilauseen subjektina: virke *S. kirjoitti vielä kolme teosta mutta karkotettiin sen jälkeen maasta* ei tunnu oikein luontevalta. Asiaan voi vaikuttaa subjektin tekemisen toiminnallisuus ja epätoiminnallisuuskin, milloin se valtasuunnasta poikkeavasti ei käy yksiin predikaatin transitiivisuuden tai intransitiivisuuden kanssa. Äskeistä virkettä vähemmän haraa korvassani vastaan virke *S. menetti hallitsevien piirien suosion ja karkotettiin maasta* (predikaattiverbi *menetti* transitiivinen mutta sen ilmaisema tekeminen epätoiminnallista); lievästi vastasukainen on pikemmin virke *S. kieltäytyi tunnustamasta ja karkotettiin pian sen jälkeen maasta* (predikaattiverbi *kieltäytyi* intransitiivinen mutta sen ilmaisema tekeminen toiminnallista).

1.2. Kielenkäytön ohjekirjoissa on usein pidetty hylättävinä sentyyppisiä lauseita kuin *Ovi aukeni nappia painamalla, Vesi puhdistuu suodattamalla, Tahra hävisi liottamalla.* 3. inf. adessiivin tavanomaisesta käytöstä ne kieltämättä poikkeavatkin siinä, että nominaalimuodon subjekti ja predikaattina olevan finiittiverbin subjekti eivät niissä ole samatarkoitteiset. Usein tämmöiset lauseet kumminkin tuntuvat luontevilta, ja syynä on nähtävästi se, että juuri intransitiivilauseen subjekti voidaan tajuta tällaisissakin tapauksissa transitiivilauseen (nimenomaan passiivilauseen tai tekijäkatoisen geneerisen lauseen) objektin veroiseksi: vrt. *Ovi voitiin* (~ *Oven voi*) *avata nappia painamalla.* Tämäntyyppisten lauseiden käyttökelpoisuus kaipaisi tarkempaa tutkimista, mutta joka tapauksessa voidaan panna merkille, että transitiivilauseen subjekti on taas toisessa asemassa kuin intransitiivilauseen: voidaan sanoa *Vesi puhdistuu suodattamalla* mutta ei oikein hyvin *Vesi saa paremman maun suodattamalla* (subjektin tekeminen tosin epätoiminnallista mutta predikaattiverbi transitiivinen) eikä kai ainakaan *Lapset opettelivat tämän asian neuvomalla* (subjektin tekeminen toiminnallista, predikaattiverbi transitiivinen). — 3. inf. adessiivin käyttö on itse asiassa erikoistapaus adessiivin instrumentaalista käyttöä. Moniko lienee tullut ajatelleeksi, että lauseissa *Ovi aukeni avaimella* tai *Tahra hävisi etikalla* olisi mitään epäiltävää? Nekin ovat epätoiminnallista tekemistä ilmaisevia intransitiivilauseita, ja adessiivin ilmaiseman instrumentin käyttäjä on muu kuin lauseen subjektin tarkoite.

1.3.1. Sama objektin ja intransitiivilauseen subjektin heimous näkyy *valveilla, tekeillä* -tyyppisissä, tavanomaisen sanonnan mukaan »tilaa» ilmaisevissa ulkopaikallissijaisissa adverbeissa. Sellaisten lauseiden kuin *Hän on valveilla, Puku oli tekeillä* taakse voidaan melkein aina ajatella tempukseltaan identtinen

lause, jossa pintarakenteen subjektia vastaa joko (1) adverbin kantana olevan intransitiiviverbin subjekti tai (2) kantana olevan, irresultatiivisesti käytetyn transitiiviverbin partitiiviobjekti. Siten (1) *Koko perhe on valveilla* ← *Koko perhe valvoo*, *Mustalaiset ovat aina kulkeilla* ← *Mustalaiset kulkevat aina*, *Jyvät olivat jo iteillä* ← *Jyvät jo itivät*, (2) *Kangas on jo kuteilla* ← *Kangasta jo kudotaan*, *Siellä on näytteillä käsitöitä* ← *Siellä näytetään käsitöitä*, *Talo oli rakenteilla* ← *Taloa rakennettiin*. Vrt. Göran Karlsson, *Nukuksissa* ja *hereillä* -tyyppiset paikallissija-adverbit s. 110—122, 126—132, 142—145.[2] Milloinkaan ei taakse sitä vastoin ole ajateltavissa lause, jossa pintarakenteen subjektia vastaisi adverbin kantana olevan transitiiviverbin subjekti: ei voida sanoa esim. **Emäntä on peseillä* = 'e. on pesemässä' tai **Miehet ovat rakenteilla* 'm. ovat rakentamassa', vaan tämmöiset lauseet korvautuvat yleensä lauseilla, joissa paikallissija-adverbin sijalla on *-o*, *-u*, *-us* -johtimisten teonnimien yks. inessiivi: *Väki on (heinän) teossa*, *Emäntä on (pyykin) pesussa*, *Miehet ovat (talon) rakennuksessa*. Järjestelmää mutkistaa se, että tämä jälkimmäinen tyyppi voi esiintyä osaksi myös *valveilla*, *tekeillä* -tyypin funktiossa: joku on *elossa*, *kulussa*, *menossa* (teonnimi viittaa taustana olevan intransitiivisen predikaattiverbin subjektiin), *Lapsi on hoidossa*, *Vaatteet ovat pesussa*, *Miehet ovat koulutuksessa* (teonnimi viittaa taustana olevan transitiiviverbin objektiin). Mutta jos nämä tapaukset jätetään huomiotta, voidaan sanoa, että suomen pintarakenteessa pyrkii vallitsemaan kolmijako

a) *Väki on heinän teossa*, *Miehet ovat* (~ *Miehiä on*) *talon rakennuksessa*
b) *Koko perhe on valveilla*, *Jyvät ovat* (~ *Jyviä on*) *iteillä*
c) *Puku on tekeillä*, *Talot ovat* (~ *Taloja on*) *rakenteilla*,

ja se on jo varsin lähellä ergatiivisia järjestelmiä. Kyseessä ei ole kuitenkaan tavanomainen subjektin ja objektin sijoihin perustuva järjestelmä, koska transitiivisen taustarakenteen subjekti ilmaistaan pintarakenteessa samoin kuin intransitiivisen taustarakenteen subjekti ja transitiivisen taustarakenteen objekti: kaikki kolme joko nominatiivilla tai partitiivilla (vain *Väki on heinän teossa* -tyyppisissä rakenteissa taustan objekti genetiivillä). Pikemmin on kysymys verbilausekkeeseen kuuluvan teonnimen erilaisesta suffiksaatiosta: transitiiviverbin subjektiin viittaa johdin *-o*, *-u*, *-us* + yks. inessiivin pääte, intransitiivilauseen subjektiin ja transitiivilauseen objektiin johdin *-e*^{x} + mon. adessiivin pääte. Tällainenkaan järjestelmä ei ole muualla tuntematon. Suomesta havaittu puoliproduktiivi ergatiivinen osajärjestelmä muistuttaa suuresti kaukasialaiskielten abhaasin ja abazan produktiivia ergatiivista

[2] Poikkeuksellisia ovat semmoiset tapaukset kuin *hereillä* (*Perhe on jo hereillä* = 'perhe on jo herännyt' eikä 'perhe on jo heräämässä'; ehkä samaa merkitsevän *valveilla*-adverbin analogiaa) ja *heitteillä* (*Tavarat ovat heitteillä* = 'tavarat on heitetty [= hylätty], tavarat ovat hylkäämisen jälkeisessä tilassa' eikä 'tavaroita heitetään [= hylätään], tavarat ovat hylättävänä'). Odotuksenmukaisia olisivat, kuten jatkosta selviää, **heräyksissä* (murteittain tämä tavataankin) t. **hereissä*, **heityksissä* t. **heitteissä*.

kokonaisjärjestelmää, jossa subjekti ja objekti ovat niin ikään samassa sijassa ja intransitiivilauseen subjektiin ja transitiivilauseen objektiin viittaa tietty predikaattiverbin prefiksi, transitiivilauseen subjektiin toinen prefiksi. Ks. Meštšaninov, Ergativnaja konstruktsija s. 64—66; Lomtatidze, Jazyki narodov SSSR IV s. 113, 135.[3]

1.3.2. Valveilla, tekeillä -tyyppisiä ulkopaikallissijaisia adverbeja muistuttavat ensinnäkin *kateissa, tukkeissa* -tyyppiset, toiseksi samafunktioiset *ehdyksissä, saarroksissa* -tyyppiset sisäpaikallissijaiset adverbit. Sellaisten lauseiden kuin *Lompakko on kateissa, Joukot ovat saarroksissa* taakse voidaan jälleen ajatella lauseet, joissa pintarakenteen subjektia vastaa (1) intransitiiviverbin subjekti tai (2) transitiiviverbin objekti. Tällä kertaa ei taustalauseiden tempus kuitenkaan ole identtinen pintalauseiden tempuksen kanssa vaan ilmaisee sitä varhempaa aikaa; 2. ryhmän tapauksissa on taustalauseen transitiiviverbi sitä paitsi resultatiivisessa eikä edellä käsiteltyjen tapausten lailla irresultatiivisessa käytössä. Adverbien voidaan yleensä tulkita merkitsevän tilaa, johon taustalauseen subjekti on joutunut olotilansa muuttumisen tai objekti siihen kohdistuneen olotilan muuttamisen johdosta. Siten (1) *Lompakko on kateissa* ← *Lompakko on kadonnut, Ääni on paineissa* (murt.) ~ *painuksissa* ← *Ääni on painunut, Lehmä oli ehdyksissä* ← *Lehmä oli ehtynyt, Hän oli hämmästyksissään* ← *Hän*

[3] Eroakin suomeen verrattuna on: abhaasin ja abazan prefiksit ovat edellisessä ryhmässä osaksi, jälkimmäisessä kauttaaltaan identtisiä vastaavan persoonan possessiiviprefiksien kanssa. Tältä kannalta läheinen paralleeli abhaasin ja abazan suhteille löytyy vogulin pohjoismurteista ja ostjakista: subjekti ja objekti ovat aina nominatiivissa (vain objektina oleva persoonapronomini siitä erillisessä akkusatiivissa), mutta transitiivilauseen predikaatti taipuu yleisesti objektikonjugaatiossa, jonka subjektiin viittaavat persoonapäätteet ovat identtiset saman persoonan possessiivisuffiksin kanssa. Puhtaasti ergatiivisesta systeemistä ei täällä kuitenkaan ole kysymys. Objektikonjugaation sijasta käytetään näet subjektikonjugaatiota sekä pohjoisvogulissa että ostjakissa, milloin objekti on spesiekseltään epämääräinen, ja ostjakissa usein määräisenkin objektin yhteydessä (ks. Kálmán, Chrestomathia Vogulica s. 45—46; Steinitz, Ostjakische Grammatik und Chrestomathie s. 75; Edith Vértes, Grammatikalische Aufzeichnungen von K. F. Karjalainen s. 87, 132—133, 142—143, 182—183, 282—284, 326—327). Tällöin spesifisesti transitiiviverbin subjektiin viittaava aines (= objektikonjugaation persoonapääte) tietenkin puuttuu. (Tutkijain mielipiteet siitä, mikä on katsottavissa ergatiiviseksi järjestelmäksi, näkyvät rajatapauksissa kyllä vaihtelevan. Niinpä Matthews pitää ergatiivisena hindustanin subjekti- ja objektijärjestelmää, joka periaatteessa muistuttaa pohjoisvogulissa ja ostjakissa tavattavaa: subjekti ja objekti aina samassa sijassa, transitiivilauseen subjektiin liittyy erityinen partikkeli *ne*, epämääräinen objekti kuten intransitiivilauseen subjektikin on vailla tällaista tunnusta, mutta määräiseen objektiin liittyy partikkeli *ko*. Ks. Lingua 3:1 s. 393—394.)

Ostjakissa muuten ilmenee tendenssiä myös tavanomaiseen ergatiiviseen järjestelmään, jossa transitiivilauseen subjekti on omassa sijassaan, objekti ja intransitiivilauseen subjekti omassaan. Nominatiivisubjektin sijasta nim. käytetään itäisimmissä murteissa usein (Vahin murteessa Balandinin mukaan aina paitsi 1. ja 2. p. pronomineista) lokatiivimuotoista subjektia, milloin predikaattina on objektikonjugaatiossa taipuva transitiiviverbi. Ks. Balandin, Sovetskoje finnougrovedenije I, 1948, s. 308—311; Vértes, Die ostj. Pronomina s. 95; Gulya, Symposion über Syntax der ural. Sprachen s. 82—83. Näinkään syntynyttä kokonaisjärjestelmää ei vielä voitane pitää ankarassa mielessä ergatiivisena niinkauan kuin transitiivisen predikaatin ohessa esiintyy myös nominatiivisubjektia.

oli hämmästynyt, (2) *Väylä on tukkeissa* ← *Jk on tukkinut väylän*, *Hana oli veteissä* ← *Hana oli vedetty*, *Joukot ovat saarroksissa* ← *Joukot on saarrettu*, *Säkki oli sidoksissa* ← *Säkki oli sidottu*. Ks. Karlsson, *Nukuksissa* ja *hereillä* -tyyppiset paikallissija-adverbit s. 30—62, 123—126, 132—138, 143—145.[4] Taustalauseen transitiiviverbin subjektiin eivät nämäkään adverbityypit koskaan viittaa; ei sanota esim. **Hän on lukeissa* t. *luvuksissa* 'tilassa, johon on joutunut luettuaan'. Siten kyseisten adverbien käyttäytyminen on yhtä ergatiivista kuin *valveilla*, *tekeillä* -tyyppisten adverbien. Järjestelmä on tällä kertaa kuitenkin sikäli aukollinen, että kuvitteellisten **lukeissa* ~ **luvuksissa* -tyyppisten adverbien tilalla ei ole mitään muutakaan paikallissijailmausta, jolla tuollainen transitiiviverbin subjektin hankkima »olotila» voitaisiin osoittaa.

1.3.3. Osittaisena paralleelina edellä käsitellyille adverbityypeille voidaan mainita vielä *näkyvissä*, *saatavissa* -tyyppiset partisiippimuodosteet, joilla ilmaistaan kantaverbin osoittaman virtuaalisen tekemisen aktuaalistumiskykyä: *Kirkko on näkyvissä* 'kirkko näkyy (jos siihen suuntaan teroittaa katseensa)', *Maitoa on saatavissa* 'maitoa saa (jos käy hakemassa)'. Tämä tyyppi on taustarakenteen intransitiiviverbin subjektiin viittaavana epäproduktiivi (yleiskielessä vain *näkyvissä*, *kuuluvissa*, *tuntuvissa*, ei esim. **juoksevissa*, **nauravissa*), taustarakenteen transitiiviverbin objektiin viittaavana varsin produktiivi (*saatavissa*, *nähtävissä*, *löydettävissä*, *luettavissa*, *tavoitettavissa* jne.) mutta taustarakenteen transitiiviverbin subjektiin viittaavana kielenvastainen (ei voida sanoa **Hän on löytävissä rahan* 'hän voi löytää rahan, jos etsii'). Sama koskee vastaavia kieltopartisiippiin perustuvia muodosteita: jokin voi olla *näkymättömissä*, *kuulumattomissa*, *tietymättömissä* (viittaavat intransitiiviverbin subjektiin), *saamattomissa*, *löytämättömissä*, *tavoittamattomissa* (viittaavat transitiiviverbin objektiin), mutta tyyppi **Hän on löytämättömissä (rahan)* 'hän ei voi löytää (rahaa)' on epägrammaattinen. Taustarakenteen intransitiiviverbin subjektin ja transitiiviverbin objektin rinnastuminen tämäntyyppisissä lauserakenteissa kuuluu jälleen suomen ergatiivisiin ilmiöihin. Varsinainen vastapooli näiltäkin rakenteilta tosin puuttuu, kun olemattoman tyypin **Hän on löytävissä* ~ *löytämättömissä (rahan)* partisiippia ei voida lauserakenteen muuttumatta korvata millään muullakaan muodosteella vaan joudutaan käyttämään aivan toisentyyppisiä ilmauksia.[5]

---

[4] Poikkeuksellisia tapauksia esim. *Metsästäjä oli väijyksissä* 'väijyi' (ei = 'oli väijyneenä'), *Yleisö oli kuohuksissaan* 'kuohui' (ei = 'oli kuohuneena'); kantaverbi ei näissä ilmaise tilanmuutosta. Vrt. Karlsson, mts. 61.

[5] Ensi näkemältä tuntuisi samantapaisesta ilmiöstä, intransitiivilauseen subjektin ja transitiivilauseen objektin heimoudesta, olevan kysymys myös Paavo Siron »suhdesäännössä»: »Sidonnainen varsinainen paikallisilmaus viittaa intransitiiviverbien yhteydessä subjektiin ja transitiiviverbien yhteydessä predikaattiin» (Die finnischen Lokalkasus als Bestimmungen des Verbums s. 63; vrt. SJ 2 s. 45 ja Suomen kielen lauseoppi s. 28). Vrt. *Hän hyppäsi veteen* — *Hän heitti kiven veteen*, *Paras piilopaikka oli komerossa* — *Säilytän papereita komerossa*, *Nousin kellarista* — *Nostin perunat kellarista*. Adverbiaalin viittaussuhde tällaisten lauseparien transitiivisissa jäsenissä näyttää

1.4.1. Tämäntapaisten hiukan perifeeristen ilmiöiden lisäksi tavataan ergatiivista järjestelmää muistuttavia ilmiöitä kuitenkin myös eräissä suomen kaasussyntaksin keskeisimmissä kohdissa. Sellainen on ennen kaikkea normaalilauseen ja eksistentiaalilauseen vastakohta. Normaalilauseessa subjektin sija on nominatiivi, subjekti ilmaisee jaotonta kokonaisuutta tai määräistä paljoutta ja predikaatti kongruoi sen kanssa luvussa ja persoonassa. Eksistentiaalilauseen subjekti sen sijaan ei kongruoi predikaatin kanssa. Sen sijana voi myöntölauseessa olla ensinnäkin partitiivi, ts. toinen tutuista objektin sijoista, ja silloin se ilmaisee epämääräistä paljoutta aivan kuten resultatiivisesti käytetyn verbin partitiiviobjekti; ajatukseltaan kielteisessä eksistentiaalilauseessa taas partitiivisubjekti on pakollinen kuten kielteisessä transitiivilauseessa partitiiviobjekti, ja silloin siinä kumoutuu epämääräisen paljouden ja jaottoman kokonaisuuden (tai määräisen paljouden) vastakohta. Myönteisen eksistentiaalilauseen subjektin toinen sija on nominatiivin näköinen. Tällaiselle subjektille ja resultatiivisesti käytetyn verbin akkusatiiviobjektille on yhteistä se, että molemmat ilmaisevat ainakin jaotonta kokonaisuutta. Hiukan epäselvää sen sijaan on, voiko eksistentiaalilauseen subjekti resultatiiviverbin objektin tavoin ilmaista määräistä paljouttakin. (Vaikka voidaan sanoa *Jätin sinne kaikki tavarani*, sanottaneen ainakin kirjasuomessa normaalilauseelle ominaista numeruskongruenssia noudattaen mieluummin *Sinne jäivät kaikki tavarani* kuin *Sinne jäi kaikki tavarani.*)

Erimielisyyttä on ollut siitä, onko tämä nominatiivin näköinen eksistentiaalilauseen subjektin sija käsitettävä nominatiiviksi vai pikemmin nominatiivin kaltaiseksi akkusatiiviksi, siis jälleen objektin sijaksi. Tavallisin on ollut nominatiivitulkinta. Akkusatiivitulkinnan on ensimmäisenä esittänyt Hakulinen (Vir. 1926 s. 91—94, SKRK II, 1. p. 1946, s. 207—208), tukenaan erityisesti sellaiset eksistentiaalilauseet kuin *Minulla on sinut*, joissa siis tavallisesti subjektiksi käsitetty lauseenjäsen on yksiselitteisesti objektin sijassa. Osmo Ikola (Vir. 1954 s. 213—214) ei ole halunnut yhtyä Hakulisen kantaan vaan pitää tämmöisiä esimerkkejä erikoistapauksina, joiden varaan ei voida perustaa subjektin sijojen määritystä. Niin kuin Ikola huomauttaa, tällainen

---

kuitenkin selittyvän yksinkertaisesti siitä, että transitiiviverbin objekti kyseisissä lauseissa palautuu intransitiivisen sijoitelauseen subjektiin (esim. *Hän heitti kiven veteen* ← *Hän heitti kiven* : *Kivi joutui veteen*). Milloin näin ei ole, ei suhdesääntökään päde. Vrt. *Kirjoitin konseptia työpöydän ääressä* (jolloin kirjoittaminen tapahtui — ja kirjoittaja oli — pöydän ääressä, konsepti arvattavasti pöydällä), *Vesa-Matti ruokki oravaa avoimesta ikkunasta* (ruokkiminen tapahtui ikkunasta, orava oli sen ulkopuolella). Tämmöisistä suhdesäännön alaan mahtumattomista tapauksista on huomauttanut jo Siro SJ 2 s. 45 ja samoin Sadeniemi Vir. 1966 s. 141—142. Raija Bartens (Inarinlapin, merilapin ja luulajanlapin kaasussyntaksi s. 15) on käyttänyt suhdesäännön ulkopuolelle jäävistä adverbiaaleista nimitystä »verbin attribuutti» erotukseksi suhdesäännön alaisista »komplementeista» ja valaissut tutkimuksessaan komplementtien esiintymisedellytyksiä osaksi juuri sijoitelausetekniikalla, samoin Pekka Sammallahti Bartensin teoksen arvostelussaan Vir. 1973 s. 393—397.

persoonapronominin akkusatiivin käyttö on eksistentiaalilauseissakin mahdollista vain omistajanadessiivin yhteydessä; jos lauseessa on muunlainen lokaliteetinmäärite, ei akkusatiivi käy. Arkkipiispalle ei siten voida sanoa **Helsingissä on valtionpäämies, mutta Turussa on (t. asuu) teidät.* Ikolan perustelun jälkeen ei Hakulinen enää ole toistanut akkusatiiviselitystään (vrt. SKRK 2. p., 1961, s. 538, 3. p., 1968, s. 458—459). Näyttää kuitenkin siltä, ettei asiaa voida Ikolankaan esittämän kriteerin pohjalta pitää sitovasti ratkaistuna; yhtä mahdoton näet olisi eksistentiaalilause **Turussa on (t. asuu) te,* jossa subjektina olisi nominatiivimuotoinen 1. tai 2. persoonan pronomini. Sehän korvautuisi numerus- ja persoonakongruenssia osoittavalla lauseella *Turussa olette te,* siis normaalilauseella, joka on eksistentiaalilauseen kaltainen vain sanajärjestykseltään. Viimeksi Wiik onkin, hiukan toisenlaisin perustein, yhtynyt Hakulisen kantaan tutkielmassaan »Suomen eksistentiaalilauseiden ”subjekti”». Itse olisin taipuvainen asettumaan välittävälle kannalle: Ikolan puoltaman perinnäisen käsitystavan tiellä ei ole ehdotonta estettä, mutta estettä ei liioin ole sellaisen käsitystavan tiellä, jonka mukaan normaalilauseen subjekti on nominatiivissa, eksistentiaalilauseen subjekti objektin sijassa (= akkusatiivissa tai partitiivissa). Sekin erikoisuus, että yks. akkusatiivi eksistentiaalilauseen subjektina on päätteetön, on oikeastaan odotuksenmukainen: lauseessa ei ole muuta nominatiivimuotoista jäsentä, ja siksi nominatiivin kaltainen akkusatiivi on vapaa täyttämään objektinsijaisen lauseenjäsenen paikan aivan niin kuin subjektittomissa transitiivilauseissakin (*Vie paketti postiin, Paketti vietiin postiin* jne.). Siten akkusatiiviselitys on otettava huomioon ainakin vaihtoehtoisena selitystapana,[6] eikä sitä tällöin ole käsitettävä pelkästään tutkijan ulkokohtaiseksi tavaksi jäsentää materiaaliaan vaan nimenomaan psykologisesti realistiseksi hahmotukseksi. Se kumpi kahdesta vaihtoehtoisesta hahmotuksesta on tai on ollut psykologisesti realistinen, on usein ratkaistavissa parhaiten kielihistorian keinoin, liikuttiinpa sitten fonologisen, morfologisen, syntaktisen tai semanttisen kaksijäsenteisyyden alalla. Subjektin sijojen kehitystä jäljempänä hahmoteltaessa tulee puheeksi seikkoja, jotka on helpoin ymmärtää, jos oletetaan, että jälkimmäinen hahmotustapa on ainakin eräissä ratkaisevissa subjektijärjestelmän kehitysvaiheissa ollut elävää todellisuutta.

1.4.2. Ajatellaan nyt jälkimmäisen hahmotustavan mukaista järjestelmää, jossa normaalilauseen subjekti on nominatiivissa ja kongruoi predikaatin kanssa, eksistentiaalilauseen subjekti objektin sijoissa eikä kongruoi predikaatin kanssa enempää kuin objektikaan. Tämmöinen järjestelmä muistuttaa silmäänpistävästi tyypillistä ergatiivista järjestelmää. Täysin sellaisen tasalla

[6] Näin tuntuu ajattelevan myös Aimo Hakanen, kun hän tutkielmissaan »Normaalilause ja eksistentiaalilause» (SJ 14) ja »Kontrastiivista lauseanalyysia» nimittää nominatiivin näköistä eksistentiaalilauseen subjektia »nominatiivi-akkusatiiviksi». Vrt. myös hänen pohdintaansa SJ 14 s. 45—46.

se ei kuitenkaan ole. Ensiksikin on pantava merkille, että suomen normaalilauseen subjektin sija nominatiivi, jota ergatiivisissa järjestelmissä vastaisi lähinnä transitiivilauseen subjektin sija ergatiivi, on (yksikössä) päätteetön, eksistentiaalilauseen subjekti puolestaan joko päätteetön tai päätteellinen. Kirjallisuudessa kuvattujen ergatiivisten järjestelmien ergatiivisija on sitä vastoin normaalisti päätteellinen, sen vastakohtana oleva »nominatiivi» eli absoluuttinen sija taas useimmiten (vaikkei aina) päätteetön. Jos tuntomerkkisyysteorian mukaisesti katsotaan, että päätteettömyyden ja päätteellisyyden muodollinen vastakohta kuvastaa semanttisen tuntomerkittömyyden ja -merkkisyyden vastakohtaa, niin ergatiivi olisi silloin ergatiivin ja nominatiivin opposition tuntomerkkinen jäsen, suomen nominatiivi sitä vastoin nominatiivin ja objektin sijan opposition tuntomerkitön jäsen. Näin asia ehkä voidaankin tulkita. Se ei silti estä pitämästä suomen järjestelmää ergatiivisten järjestelmien lähisukulaisena. Kysymys näyttää pohjimmaltaan olevan siitä, kumpi kaksijakoisen kentän »ei-ergatiiviselle» puolelle jäävistä tapausryhmistä (objekti vai intransitiivilauseen subjekti) tajutaan kentän tässä osassa hallitsevaksi, ts. »ergatiivisen» subjektin varsinaiseksi vastapooliksi. Jos sellaiseksi tajutaan intransitiivilauseen subjekti, niin se (tekemisensä kohteettomuuden ja epätoiminnallisuuden takia, vastakohtana transitiivilauseen kohteellinen ja toiminnallinen subjekti) hahmottuu semanttisesti tuntomerkittömäksi ja mukauttaa silloin samaan hahmotusmalliin objektitapauksetkin. Näin näyttää olevan tavanomaisissa ergatiivisissa järjestelmissä. Mutta jos hallitsevaksi tunnetaankin objekti, se voi vastakohtana transitiivilauseiden subjektille hahmottua tuntomerkkiseksi ja temmata nyt saman hahmotuksen puolelle intransitiivilauseiden subjektitapauksetkin. Objektin semanttista tuntomerkkisyyttähän subjektiin verrattuna osoittaa se, että niissä kielissä, joissa kaikki subjektit ovat yhdessä sijassa, objekti toisessa, on taipumus merkitä objektitapaukset erityisellä päätteellä subjektin päätteettömyydestä huolimatta (ks. Martinet, A functional view of language s. 153; Anderson, Journal of Linguistics 1968 s. 28). Suomessa näyttäisi toteutuneen tuo jälkimmäinen hahmotus, ja tätä käsitystä tuntuvat tukevan taajuusseikatkin: subjektien ja objektien kokonaismäärä suomenkielisessä tekstissä näkyy jakautuvan niin, että normaalilauseen subjekteja on enemmistö eli noin 61 %, objekteja ja eksistentiaalilauseen subjekteja vähemmistö eli noin 39 % (tästä määrästä objektien osuus 29 %, josta akkusatiiviobjekteja 17 %, partitiiviobjekteja 12 %, subjektien osuus 10 %, josta »nominatiivi»-subjekteja ja partitiivisubjekteja kumpiakin 5 %).[7] Esitän tämän selityksen

[7] Laskelman pohjana on ollut kolme 200 subjekti- ja objektitapauksen otosta: a) puhekieltä (Kuoreveden murretta, lähteenä Suomi 117:1 s. 45—49), b) kirjoitettua asiaproosaa (sanomalehden pääkirjoituksista ja viikkokolumnista), c) kaunokirjallista proosaa (Linna, Täällä Pohjantähden alla 1 s. 12—15; ei repliikkejä). Mukaan laskettiin kaikki finiittineksuksen nominisubjektit ja finiittiverbin nomini-

lähinnä ajatuskokeena; toinen mahdollisuus olisi katsoa normaalilauseen subjekti sittenkin semanttisesti tuntomerkkiseksi (merkityspitoisen tekemisen lähteenä; vrt. objektiin ja eksistentiaalilauseen subjektiin, joista merkityspitoinen tekeminen ei ole lähtöisin) ja sen muodollinen päätteettömyys ja suuri käyttötaajuus anomaliaksi, jonka kaltaisia tuntomerkkisyysteoria toisinaan kohtaa.[8]

1.4.3. Toinen ja tärkeämpi ero suomen subjekti- ja objektisuhteiden ja tavanomaisen ergatiivisen järjestelmän välillä koskee sitä rajaa, joka jakaa subjektitapaukset kahteen ryhmään. Totunnaisissa ergatiivisissa järjestelmissähän se noudattaa transitiivi- ja intransitiivilauseen rajaa, ei normaalilauseen ja eksistentiaalilauseen rajaa, joka jättää melkoisen osan intransitiivilauseistakin transitiivilauseiden kanssa samaan luokkaan. Alumpana mainitsin siitä, kuinka tuon eronteon on ergatiivisissa järjestelmissä katsottu perustuvan subjektin tekemisen toiminnallisuuteen tai epätoiminnallisuuteen: transitiivilauseen subjektin tekeminen on useimmiten toiminnallista, intransitiivilauseen subjektin tekeminen taas yleisesti epätoiminnallista, ja siksi intransitiivilauseen subjekti on saanut saman sijan kuin transitiivilauseen epätoiminnallinen objekti. On kuitenkin helppo huomata, että lauserakenteiden perimmäistä semantiikkaa tämä sijajako kuvastaa vain osittain; onhan eri kielissä sellaisiakin tapauksia, joissa transitiivilauseen subjektin tekeminen on epätoiminnallista, ja ehkä vielä enemmän tapauksia, joissa intransitiivilauseen subjektin tekeminen on toiminnallista. Merkityksen ja syntaktisen jäsentymisen ristiriita, mikäli sitä esiintyy, ratkeaa ergatiivikielten lauseen muodossa

---

objektit paitsi 1. ja 2. persoonan pronomineja. Otosten pienuudesta ja tekstien eriluonteisuudesta huolimatta suhdeluvut olivat kaikissa teksteissä miltei tarkalleen samat: 200 subjekti- ja objektitapaukseen mahtui normaalilauseen subjekteja eri otoksissa 121 (a), 122 (b) ja 124 (c), objekteja vastaavasti 56, 58 ja 57 (näistä akkusatiiviobjekteja 35, 35 ja 30, partitiiviobjekteja 21, 23 ja 27) ja eksistentiaalilauseen subjekteja 23, 20 ja 19 (»nominatiivi»-subjekteja 11, 10 ja 8, partitiivisubjekteja 12, 10 ja 11).

[8] Tällaiset anomaliat, koskivatpa ne sitten odotuksenvastaisia frekvenssejä tai odotuksenvastaista muodollista merkittömyyttä semanttisesti tuntomerkkisessä tapauksessa, ovat usein vietävissä semmoisen kielihistoriallisen kehityksen tiliin, jota ovat olleet ohjaamassa väkevämmin muut seikat kuin pyrkimys tuntomerkkisyysteorian mukaiseen ideaalitilanteeseen. Frekvenssien alalta mainitsee Greenberg (Language universals s. 22, 65) esimerkin: joissakin kielissä voi olla monoftongiutumiskehityksen *ai* > *ē*, *au* > *ō* johdosta enemmän pitkiä kuin lyhyitä vokaaleja. Muodolliseen merkittömyyteen semanttisesti merkkisessä muotoryhmässä on mutkikas äänne- ja analogiakehitys johtanut esim. Nurmijärven ja Tuusulan murteen imperfektin muodostuksessa: kaksitavuisten verbien preesensin y. 3. pers. loppuu aina pitkään vokaaliin (ja on tällöin joko identtinen vokaalivartalon kanssa tai sisältää vokaalinpidentymän), samojen verbien imperfektin y. 3. pers. taas loppuu tavallisesti vastaavaan lyhyeen vokaaliin (vain jälkiä on imperfektin *i*:stä ja sen aiheuttamasta vartalon loppuvokaalin muutoksesta). Siten esim. (alkup. kaksitavuja:) prs. y. 3. p. *johtaa, elää, kattoo, kylpöö, imee, hirnuu, kääntyy, leikkii* — impf. yks. 3. p. *johta* (~ *johti*), *elä* (~ *eli*), *katto, kylpö, ime* (~ *imi*), *hirnu, käänty, leikki*, (supistumaverbejä:) prs. y. 3. p. *leikkaa, kehrää, putoo, häpee, kirnuu, pöllyy, levii* — impf. y. 3. p. *leikka, kehrä, puto, häpe, kirnu, pölly, levi.*

tällöin melkein aina syntaktisen jäsentymisen mukaan. Siten subjekti ilmaistaan tekemisensä epätoiminnallisuudesta huolimatta ergatiivilla esim. sentyyppisissä lauseissa kuin *Näin taivaalla muutamia pilviä, Loukkasin varpaani, Lumi peittää jo maan, Lapset saivat pahan yskän,* joissa predikaattina on transitiiviverbi, ja toisaalta subjekti tekemisensä toiminnallisuudesta huolimatta ilmaistaan absoluuttisella sijalla semmoisissa lauseissa kuin *Pojat juoksivat kotiin, Kaikki vieraat aterioivat samassa pöydässä, Puhuja rykäisi kuuluvasti,* joissa predikaattiverbi on intransitiivinen. Suomen normaali- ja eksistentiaalilauseiden raja kulkee hiukan toisin, ja ainakin osaksi se päästää merkitysseikat oikeuksiinsa paremminkin kuin tavanomaiset ergatiiviset järjestelmät. Subjektin sijahan on meillä identtinen objektin sijan kanssa vain sellaisissa intransitiivilauseissa (ani harvoin transitiivilauseissa), jotka ilmaisevat subjektin olemassaoloa (olemaan tuloa, olemasta lakkaamista, olotilan muutosta) jonkin lokaliteetin kannalta. Silloin subjektin ja predikaatin neksus ilmaisee »nominatiivi»-subjektisissa lauseissa käsittääkseni aina ja partitiivisubjektisissakin usein luonnostaan epätoiminnallista tekemistä: *Puuhun puhkesi isot lehdet, Hänelle syntyi kaksoset, Koneen mukana seuraa hoito-ohjeet* = *Konetta seuraa hoito-ohjeet*; *Pensaikosta kuului kahinaa, Juhlapuheen jälkeen seurasi musiikkiesityksiä* = *Juhlapuhetta seurasi musiikkiesityksiä.* Toisinaan, huomatakseni tosin vain partitiivisubjektisissa lauseissa, tuo neksus kyllä voi ilmaista luonnostaan toiminnallistakin tekemistä, mutta silloin se näkökulman vaihdoksella epätoiminnallistetaan jonkin (ilmi pannun tai panemattoman) lokaliteetin sisältämäksi yhtenäiseksi tapahtumaksi: *Pihalla leikkii lapsia, Meillä kävi eilen harvinaisia vieraita, Vankeja karannut Sörnäisistä* (otsikko).[9] Jako on semanttisesti luonteva sikäli, että esim. semmoiset subjektin toiminnallista tekemistä ilmaisevat

[9] Partitiivisubjektisiin lauseisiin sisältyvää yhtenäisen tapahtumisen ideaa ovat osuvasti havainnollistaneet varsinkin Wolfgang Schlachter (ensimmäisen kerran tutkielmassaan »Partitiv und Inkongruenz beim Subjekt des Finnischen», FUF 33, mm. s. 66—68) ja Osmo Ikola (Lauseopin kysymyksiä s. 29—31). Tutkielmansa uusitussa versiossa (Arbeiten zur strukturbezogenen Grammatik s. 339) Schlachter vertaa Karlssonin Vir. 1963 s. 44 mainitsemia lausepareja *Joitakin vankeja pyrki pakoon — Jotkut vangit yrittivät pakoa* ja *Tuhansia nuorukaisia kuoli taistelukentillä — Tuhannet nuorukaiset kuolivat sankarikuoleman* ja toteaa, että »verbien merkitys noiden lauseparien jäsenissä e i ole sama. Samaa on vain asiasisällys, kontekstimerkitys on erilainen. Partitiivisissa lausetoisinnoissa esitetään asiaintiloja koskevia toteamuksia: tapahtui vankien pakoyrityksiä ——, taistelukentillä tapahtui monien ihmisten kuolema. Nominatiivisissa toisinnoissa samat toteamukset sitä vastoin esitetään yksilöllisten tapausten muodossa; subjekti ei ole vain "substanssia" vaan tapauksen kannattaja, kokeva suhteutuskohta — —.» Lainaamisen arvoinen on myös hänen analyysinsä (mts. 351) Karlssonin esimerkistä *Konttorissa toimii* t. *työskentelee useita naisia,* jonka predikaattiverbiä jos mitä voitaisiin pitää luonnostaan toiminnallisena: »Passiivisuus syntyy siten, että lauseessa tehdään asiallinen toteamus naisten työstä eikä nominatiivisen toisinnon tapaan esitetä naisten työskentelyä henkilökohtaisena toimintana, yksilöllisenä suorituksena. Partitiivinen toisinto vastaa kysymykseen "mitä konttorissa tapahtuu?", nominatiivinen kysymykseen "kuka konttorissa työskentelee?"» — Voitaisiin lisätä, että lauseen kuvaama tapahtuma ei ole hevin kuviteltavissa reaktioksi käskyyn »Toimikaa (t. työskennelkää) konttorissa!» eikä lause vastaukseksi kysymykseen »Mitä useat naiset tekevät?»

intransitiivilauseet kuin *Pojat juoksivat kotiin* ja *Kaikki vieraat aterioivat samassa pöydässä* jäävät sen mukaan normaalilauseiden puolelle. Toisaalta se on epäoikeudenmukainen siinä, että esim. epätoiminnalliset intransitiivilauseet *Liukastuin kadulla ja kaaduin, Paperit lojuvat pöydällä*, joiden kaltaiset ergatiivikielissä olisivat suorastaan epäergatiivisen lauseen prototyyppejä, kuuluvat nekin suomessa normaalilauseisiin.

1.5.1. Subjektin tekemisen toiminnallisuuden ja epätoiminnallisuuden vastakohta kuvastuu siten sekä totunnaisissa ergatiivisissa järjestelmissä että suomen normaali- ja eksistentiaalilauseen oppositiossa, mutta molemmissa omalla tavallaan vajaasti. Lyons (Introduction to theoretical linguistics s. 356—357) on kaavaillut, millainen oikeastaan olisi ideaalinen ergatiivinen järjestelmä, joka päästäisi toiminnallisuuden ja epätoiminnallisuuden vastakohdan täysin oikeuksiinsa. Tämän kaavailun mukaan olisi intransitiivilauseen toiminnallinen (ja siksi elollinen) subjekti aina samassa sijassa kuin transitiivilauseen subjekti (Lyons karkeistaa asiaa sen verran, että jättää transitiivilauseen epätoiminnallisen subjektin huomiotta). Intransitiiviverbin epätoiminnallinen subjekti (elollinen tai eloton) taas olisi omassa sijassaan, joka olisi identtinen objektin sijan kanssa. Lyonsin mukaan ei tätä ihannesysteemiä tosin esiinny ieur. kielissä eikä muissakaan kielissä, joissa vanhastaan on selitetty tavattavan ergatiivinen järjestelmä. Huomautus ei kuitenkaan pidä aivan tarkoin paikkaansa. Niinpä dakotan pronominisubjektissa ja -objektissa toteutuu juuri tämmöinen järjestelmä, kuten Sapirin Uhlenbeckin-arvostelua referoivasta Fillmoren katsauksesta (Universals in linguistic theory, toim. Emmon Bach ja Robert T. Harms, s. 54) käy ilmi. Sitä havainnollistavat esim. seuraavanlaiset lauseet, jotka Anderson on poiminut Boasilta ja Swantonilta (The grammar of case s. 53):

1. *a*) *oma'hi^{n}ḣpa'ya* 'I fall into' (*ma* 'minä': intransitiivilauseen epätoiminnallinen subj.)
   b) *maya'k^{c}te* 'you (sg.) kill me' (*ma* 'minä': transitiivilauseen obj.)
2. *a*) *ćowapa* 'I wade' (*wa* 'minä': intransitiivilauseen toiminnallinen subj.)
   b) *wakaksa* 'I cut off' (*wa* 'minä': transitiivilauseen subj.)

Dakota ei ole ainoa kieli, jossa tämmöistä tavataan. Kaukasialaisessa batsbin kielessä, jonka subjekti- ja objektisuhteissa muuten vallitsee tavanomainen ergatiivinen järjestelmä, ovat 1. ja 2. persoonan pronominit Meštšaninovin mukaan (Ergativnaja konstruktsija s. 81—82) samoin erikoisasemassa. Intransitiivilauseen subjektina ne ovat absoluuttisessa sijassa vain milloin subjektin tekeminen on tahatonta, esim. *so vože* 'minä kaaduin', *kʋar jatχe, so kottol* 'sataa, minun on ikävä'. Milloin tekeminen on tahallista, käytetään sitä vastoin ergatiivia aivan kuten transitiivilauseissakin: *as vože* 'minä kaaduin (tahallani; suomeksi siis ehkä: syöksyin maahan)', *as kottol* 'minä ikä-

völn (omasta halustani; intrans.)', *as tχa Telvi vuitqas* 'minä menen tänään Telaviin'.

1.5.2. Tällä kertaa on kuitenkin kiintoisinta se, että samanlainen systeemi tavataan osajärjestelmänä myös suomessa. Varsinkin murteissa ja puhekielessä se ilmenee yleisesti nesessiivisten lauseenvastikkeiden, osaksi myös permissiivisten ja referatiivistenkin lauseenvastikkeiden alalla[10] — dakotasta ja batsbista poikkeavasti tosin vain niissä tapauksissa, joissa subjekti on muu kuin 1. tai 2. persoonan pronomini. Tavallisesti selitetään, että esim. nesessiivisen lauseenvastikkeen subjekti on genetiivissä, milloin lauseenvastike on ei-eksistentiaalinen (trans.: *Lasten pitäisi lukea läksyt*, intrans.: *Lasten pitäisi kiiruhtaa kotiin*), nominatiivissa tai partitiivissa, milloin lauseenvastike on eksistentiaalinen (*Täällä pitäisi olla naapurinkin lapset* ~ *lapsia*). Ks. esim. Osmo Ikola, Vir. 1954 s. 209—210, 230—231, Lauseopin kysymyksiä s. 54—56, 60—63. Näin selitetty genetiivin ja »nominatiivin» tai partitiivin (oikeammin kai akkusatiivin ja partitiivin) vastakohta on tarkoin sen mukainen kuin nominatiivin ja objektin sijan vastakohta finiittisten normaali- ja eksistentiaalilauseiden subjektissa. Genetiivin asemesta esiintyy intransitiiviverbin ohessa kuitenkin »nominatiivi» (= nominatiivin kaltainen akkusatiivi) yleisesti muissakin kuin eksistentiaalisissa rakenteissa, milloin subjektin tekeminen on epätoiminnallista. Tästä seikasta huomautti Setälä jo 1883 (Lauseop. tutk. Koillis-Satakunnan kansankielestä s. 138—139). Hän mainitsee ensin subjektin sijojen esiintymisestä *pitää*, *täytyy*, *tarvitsee* -verbien seurassa, »kun persoonattomia verbejä seuraa verbi, joka merkitsee olemassa olemista tai olemaan tulemista», ja luettelee esimerkkejä tämän mukaisista, tyypillisesti eksistentiaalisista rakenteista. Setälän tärkeä lisäys kuuluu: »Samoin joskus muutenkin käytetään persoonattomien verbien ohessa nominatiivia ja par[ti]tiivia, kun niitä seuraa *olla*, *tulla*, *jäädä* muussakin kuin olemassa olon ja olemaan tulon merkityksessä, jos tahdotaan ilmoittaa, ett'ei nominaalimuodolla mainittu teko ole esineen oman toiminnan seurauksena.» Partitiivista Setälällä on vain yksi esimerkki, ja se kuuluisi oikeastaan eksistentiaalisten rakenteiden puolelle: Keuruun murteesta *Kyllä siitä täyty jäähä monta muutakin* (nim. monen hakijan täytyi jäädä papinvaalisijasta tuomiokapitulin määräyksen johdosta). Mutta sitä puhuvampia ovat hänen muut esimerkkinsä: Ähtärin murteessa *Isäntä käski, että auringonlaskun aikaan viimestäänkin pitää lehmät kotona olla* (s.o. sinun pitää laittaa lehmät siksi kotia), *Pitihän se täällä olla se sormus*, *Lehmät pitää tulla auringonlaskun aikaan kotiin*, *Huomenna se pitää olla valmis*, *Se pitäs tulla lujaa*, *Piti kengät iltaan tulla valmiiks* jne. Samanlaisia esimerkkejä mainitsee Kannistokin perihämäläisistä murteista (Lauseop. hav. läntisen etelä-Hämeen kielimurteesta s. 218—219). Ne osoittavat samalla, että tämmöinen epätoiminnallinen »nominatiivi»-subjekti voi tulla kyseeseen muidenkin intransitiiviverbien ohessa

[10] Näistä lauseenvastikkeiden nimityksistä ks. Osmo Ikola, SJ 13 s. 56.

kuin Setälän mainitsemien verbien *olla, tulla, jäädä*: Kylmäkoskella *Priskiä ja terveitä miähiä ne täytyy olla, Silläpä se täytyy maito halveta* (huom.!), Urjalassa *Kalikat tarttee olla hyviv väärät*, Akaassa *Eikä niitten niitut niij järki sovin näkyäkkän* (huom.!) *niillet teillej joita Tee kuljitte.*

Tällaiset rakenteet ovat genetiivisubjektisten ohella tavallisia myös muissa murteissa, samoin nykyisessä yleispuhekielessä, ja kirjakielessäkin niitä tavataan: — — *heillä täytyi silloin olla toisessa kädessä grogilasi ja toinen käsi täytyi olla avoimena* (Veijo Meri), — — *kauniit esineet pitää olla näkyvissä, ei suljettujen ovien takana,* — — *nimen antaminen tulee silloin tapahtua ilmoituksella siviilirekisteriin,* — — *vähemmistöhallituksen muodostaminen täytyy kuulua niille jotka ovat nykyisen tilanteen aiheuttaneet, Kun on kasvanut nuoruutensa maalla, pitää toki kirves kädessä pysyä* (lisäesimerkkejä ja niiden tarkastelua ks. Vir. 1967 s. 301—307). Subjektin tarkoite on tällöin, niin kuin jo Setälän ja Kanniston esimerkeistä näkyy, tavallisesti eloton ja subjektin tekeminen jo siitä syystä epätoiminnallista. Kyseeseen voi tulla kuitenkin myös elollistarkoitteinen subjekti: — — *auringonlaskun aikaan viimestäänkin pitää lehmät kotona olla, Priskiä ja terveitä miähiä ne täytyy olla.* Subjektin epätoiminnallisuutta edellisessä esimerkissä on Setälä hienosti kuvannut parafraasillaan; myös jälkimmäisessä (Kanniston) esimerkissä epätoiminnallisuus on ilmeistä. Ajateltavissa ovat kai semmoiset minimilauseparitkin kuin *Lasten pitää sitten olla kilttejä* — *Lapset pitää sitten olla kilttejä.* Edellisessä lauseessa pidetään tarpeellisena, että lapset (tahallaan) käyttäytyvät kiltisti; jälkimmäisessä lauseessa kiltteyttä pidetään ikään kuin lasten luontaisena ominaisuutena, jatkuvana tilana, ja lause voisi olla vaikka jatkoa seuraavan dialogin jälkimmäiseen repliikkiin: »— Saako sinne tuoda lapsiakin? — Saa, mutta ne . . .» Samaan tapaan: *Näiden miesten pitäisi jäädä reserviksi* 'on tarpeen (tai episteemisesti: on luultavaa), että nämä miehet jättäytyvät reserviksi' — *Nämä miehet pitäisi jäädä reserviksi* 'on tarpeen (t. luultavaa), että nämä miehet saadaan reserviksi'; jälkimmäisessä lauseessa miehiä käsitellään tahdottomina olioina, kuin operaation osasina, joita johto voi vapaasti liikutella. Oppositio voi kummassakin minimiparissa kumoutua niin, että lauseparien edellisillä jäsenillä voi olla myös jälkimmäisille antamani merkitys. Jälkimmäiset sen sijaan eivät hevin saa edellisille antamaani merkitystä.[11]

[11] Täysin kiinteä ei systeemi ole, vaan poikkeuksiakin ilmenee silloin tällöin: esim. Kannistolla hämäläismurteista »nominatiivi» subjektin toiminnallisuudesta (ja jopa predikaatin transitiivisuudesta) huolimatta sellaisissa lauseissa kuin *Pitäs kaiket väet mennäp päreitten tekoo(n), Ne* (opettajat) *tarttee paljo lukee* (Lauseop. hav. s. 218; lisäesimerkkejä eri murteista mainitsee Saukkonen, Tulosijainf.rakenteiden hist. I s. 116). Samanlaista tavataan vanhassa kirjasuomessa: *Ja henen Pijspawdhens toinen pite saaman; Mutta iuhlana piti waldamies tauans ielkin heillen ydhen Fangin pästemen; he piti Paualin tappaman* (Ojansuu, Agricolan kiel. s. 125; vrt. Vir. 1967 s. 307 alav.). Aivan poikkeuksellista tällainen käyttö on nykyisessä kirjasuomessa: *Lisäksi kilpailukielto pitäisi koskea sulkemista kahdesta tai kolmesta kilpailun ottelusta eikä määräaikaa* (US 27. 9. 1961). Tässä esimerkissä on poikkeamaa voinut helpottaa se, että subjekti on predikaatin transitiivisuudesta huolimatta selvästi epätoiminnallinen (asiasubjekti).

1.5.3. Permissiivisten ja referatiivisten lauseenvastikkeiden alalla tavataan samanlaista. Pääsääntönä on, että näidenkin lauseenvastikkeiden subjekti on genetiivissä, milloin rakenne on ei-eksistentiaalinen (*Annoin lasten koristaa kuusen* ~ *leikkiä, Luulin lasten koristavan kuusen* ~ *leikkivän*), objektin sijassa, milloin rakenne on eksistentiaalinen (*Annoin pihalle jäädä sukset* ~ *suksia, Luulin pihalle jääneen sukset* ~ *suksia*). Ks. Osmo Ikola, Vir. 1954 s. 210—212, 231—232, Lauseopin kysymyksiä s. 56—63. Genetiivin asemesta tavataan objektin sijaa (akkusatiivia) kuitenkin myös eksistentiaalisten tapausten ulkopuolella sellaisissa intransitiivisissa rakenteissa, joiden subjektin tekeminen on epätoiminnallista. Permissiivisten lauseenvastikkeiden alalla ovat tavallisia sellaiset murre-esimerkit kuin Kylmäk. *Min‿olen antanuk kaikki jutut jääräj jo valla(n)* (Kannisto, Lauseop. hav. s. 77), Heinäv. *Ja sittem pantii siiher ruisjauhot ja ne annettii 'imeltuva*, Kaustinen *Annettiin kiehuas se vesi* (omia litterointejani; lisäesimerkkejä Saukkosella, Tulosijainf.rakenteiden hist. I s. 193). Referatiivisten lauseenvastikkeiden puolella ilmiö on samansuuntainen; esim. Kanniston materiaalissa on semmoisia lauseita kuin Kylmäk. *Kyllä nekin* (lehmät) *sanoovat oleva(n) hyviä lypsää(n), Lempäälässä sanovat öylöv vekselimiähej jalaap poikki mennee(n), Kyllä tää Maunula sanotaan oleva(n) hyvin ylpee miäs*, Urj. *Heikomaisia se sano heinät siäll‿oleva(n)*, Pirkkala *Olis niin* (niin halusta) *suatu se* (poika) *elävä(n)* (Lauseop. hav. s. 243—244). Yleispuhekielestä ja kirjakielestäkin voidaan mainita samanlaisia esimerkkejä (ks. Vir. 1967 s. 308); luullakseni useilla kielenpuhujilla voi toteutua semmoinen oppositio, joka on valaistavissa äskeisen minimilauseparin muunnelmalla *Annoin niiden miesten jäädä reserviksi* 'ne miehet saivat puolestani jättäytyä reserviksi') — *Annoin ne miehet jäädä reserviksi* 'jätin ne miehet reserviksi'. Dominoivana on kuitenkin genetiivisubjekti, ja akkusatiivin ohella se on murteissakin tavallinen.[12]

(Jatkuu vuoden 1975 1. vihkossa.)

[12] Harvinaista sen sijaan on, että objektin sijassa olisi lauseenvastikkeen toiminnallinenkin subjekti. Pari esimerkkiä tällaisesta Kanniston mukaan: *Käski seittemän pappia tullas sittes sinnev vartioittee(n), Kyllä se plikalles sanottiin kymmenentuhatta markkaa antanee(n)* (Lauseop. hav. s. 77, 244). Vanhassa kirjasuomessa, varsinkin Agricolalla, tämmöiset tapaukset ovat yleisiä: *andoi caiki Pacanat waelda heiden omisa teisens*; *anna ne coolluet haudhata heiden coolluitans*; *he neit mutamat* — — *söuen leipe*; *näghit* — — *lapset Templis hwtawan* (Ojansuu, Agricolan kiel. s. 126—127, 145—146).

Ergativity in Finnish

Terho Itkonen

I

1.0. Neither Finnish nor any other Uralic language (except, to some extent, Ostyak) is generally regarded as having an ergative system of subject and object cases. (According to the traditional presentation in an ergative language the subject of a transitive sentence appears in its own case, the »ergative», and the subject of an intransitive sentence appears in its own case, the »absolute» or »nominative», which is identical with the case of the object.) Nevertheless, there are several phenomena to be found in Finnish which can be related to a system of this type.

1.1. One such phenomenon is the fact that in coordinated sentences consisting of an active intransitive and a passive predicate the same substantive can stand for both the subject of the former sentence and the object of the latter sentence: *S. joutui* (intrans. pred.) *hallitsevien piirien epäsuosioon ja karkotettiin* (pass. pred.) *maasta* 'S. *fell* into disfavour with the ruling circles and *was expelled* from the country'. On the other hand, the following sentence in which the same substantive stands for the subject of the transitive sentence and the object of the passive sentence does not give the impression of being equally natural: *S. kirjoitti* (trans. pred.) *vielä kolme teosta mutta karkotettiin sitten maasta* 'S. *wrote* three more works but was then expelled from the country'. The question of whether the surface subject is agentive or not also has some bearing on the issue. Thus the sentence *S. menetti* (trans. pred.) *hallitsevien piirien suosion ja karkotettiin maasta* 'S. *lost* the favor of the ruling circles and was expelled from the country' seems a bit more natural than the previous sentence (N.B. a non-agentive subject in a transitive sentence).

1.2. In Finnish the adessive of both substantives and of the third infinitives of verbs can be used in instrumental function: *Hän avasi oven avaimella ~ nappia painamalla* 'he opened the door with a key ~ by pressing a button'. In the first instance the user of the instrument is normally the subject of the sentence; in the second case it can also be seen that the subject of the sentence and the deleted subject of the infinitive are coreferential. Nevertheless, the sentences *Ovi aukeni avaimella ~ nappia painamalla* 'the door opened with a key ~ by pressing a button' seem to be well-formed even though they do not fulfill these conditions (the underlying agent being anybody who uses a key or presses a button, but not the door itself). The point is that a non-agentive subject in an intransitive sentence of this type behaves once again in the same manner as the object of a transitive sentence, in particular like the object of either a passive sentence or of a generic sentence with missing 3rd pers. subject: *Ovi voitiin (~ Oven voi) avata avaimella ~ nappia painamalla* 'the door could be opened (~ You could open the door) with key ~ by pressing a button'. Once again a transitive subject is treated differently than an intransitive subject: it is possible to say *Vesi puhdistuu suodattamalla* 'the water is purified by filtering' (non-agentive intransitive subject coreferential with the deleted object of the infinitive), but it is not very good Finnish to say **Vesi saa paremman maun suodattamalla* 'The water gets a better flavor by filtering' (non-agentive transitive subject). Of even more questionable grammaticality is the sentence **Lapset opettelivat tämän asian neuvomalla* 'the children learned this thing by »advising» [= by being advised]' (agentive transitive subject).

1.3. In Finnish there are a few groups

of semi-productive deverbal adverbs with local-case endings expressing the state or continuing activity of the subject by use of the copula *on* ('is'). Examples of these are the plural adessives of *nomina actionis* ending in *-e*[x] such as *Hän on valveilla* 'he is awake', *Talo on rakenteilla* 'the house is under construction'. In the first case the base of the adverb is an intransitive verb, in the second it is a transitive verb; the surface subject thus stands for the subject of an underlying transitive sentence (*Hän valvoo* 'he is remaining awake') or for the object of an underlying transitive sentence (*Taloa rakennetaan* 'they are building the house'). It never stands for the subject of an underlying transitive sentence so that a sentence such as **Miehet ovat rakenteilla* 'the men are building (something)' is ungrammatical. Instead of sentences of the last mentioned type Finnish makes use of sentences in which the adessive plural of the *nomen actionis* ending in *-e*[x] is replaced by the inessive singular of a *nomen actionis* ending in *-o*, *-u* or *-us*: *Emäntä on (pyykin) pesussa* 'The lady of the house is washing laundry', *Miehet ovat (talon) rakennuksessa* 'The men are building a house'. This demonstrates similarities to the traditional conception of an ergative system, the only difference being that the underlying subject and objects are always expressed in the surface structure in the case of the subject (the nominative or the partitive), but the marker of an underlying transitive subject as well as the common marker of either an underlying object or an intransitive subject is the different suffixation of the nomen actionis which is included in the verb phrase. In principle, then, this semiproductive ergative subsystem is reminiscent of the productive ergative total system of Abkhaz and Abaza. In these languages the subject and object appear in the same syncretic case; both the object and the intransitive subject are referred to by a specific prefix attached to the predicate verb, and the transitive subject is referred to by a different prefix (see Lomtatidze 1967: 113, 135, Meščaninov 1967: 64—66).

1.4.1. The surface system of the Finnish subject and object cases also demonstrates some resemblance to an ergative system. In Finnish the crucial border is not one separating a transitive subject from an object and intransitive subject, but rather one separating the subject of a 'normal sentence' from both the object and the subject of an 'existential sentence'. For more detailed information on the concepts of 'normal' and 'existential' sentence see Ikola 1954: 224—230; 1961: 7—40; Hakanen 1972: 36—76. Briefly, in Finnish transitive sentences as well as those intransitive sentences presupposing the existence of a subject are regarded as NORMAL SENTENCES. In standard instances of sentences of this type the subject constitutes the topic of the sentence and always appears in the nominative; the object of a transitive normal sentence, on the other hand, appears either in the partitive (obligatory in negative sentences and in affirmative irresultative sentences as well as in affirmative resultative sentences in which it expresses an indefinite quantity of a divisible object-concept) or in the accusative (identical in form with the nom. sg., gen. sg., or nom. pl. and expressing a definite quantity of a divisible object-concept in affirmative resultative sentences). In normal sentences there is also number congruence between the subject and predicate. Examples are:

(intransitive sentences) *Lapset* (nom. pl.) *leikkivät pihalla* 'the children are playing in the yard', *Talo* (nom. sg.) *on hyvässä kunnossa* 'the house is in good condition';

(irresultative transitive sentences) *(Minä)* (nom. sg.) *vihaan homejuustoa* (partit. sg.) 'I hate blue cheese', *Tyttö* (nom. sg.) *silitti kissoja* (partit. pl.) 'the girl was stroking the cats';

(resultative transitive sentences) *Tyttö* (nom. sg.) *silitti paidat* (acc. pl.) 'the girl ironed (lit. 'stroked') the shirts', *Taloon ostettiin* (passive predicate without subject) *koneita* (partit. pl.) ~ *leikkuupuimuri* (acc. sg.) 'machines were bought for the farm ~ a combine machine was bought f. t. f.', *Vieraat tilasivat olutta* (partit. sg.) ~ *oluen* (acc. sg.) 'the guests ordered beer ~ a beer'.

On the other hand EXISTENTIAL SENTENCE is a label for intransitive sentences which, without foregoing presuppositions, express the existence of the subject, its coming into existence, its cessation of existence, or a change in state — usually from the standpoint of a location in its widest sense, this latter concept constituting the topic of the sentence. The subject appears in the partitive in all negative existential sentences as well as in those affirmative sentences in which it indicates an indefinite quantity of a divisible subject-concept; it occurs in the »nominative» in affirmative sentences when indicating an indivisible whole. No nu-

merical or personal congruence occurs between the subject and predicate. Examples: *Kissalle syntyi pentu* (»nom.» sg.) ~ *pennut* (»nom.» pl.) ~ *pentuja* (partit. pl.) 'the cat had a kitten ~ kittens ~ (some) kittens', *Verkkoon tuli kala* (»nom.» sg.) ~ *kalaa* (partit. sg.) 'a fish got caught in the net ~ some fish got caught i. t. n.'; *Lompakossa on kuukauden palkka* (»nom.» sg.) ~ *palkkarahat* (»nom.» pl.) ~ *rahaa* (partit. sg.) ~ *seteleitä* (partit. pl.) 'there's a month's salary in the wallet ~ renumeration (lit. 'the salary monies') in the wallet ~ money i. t. w. ~ (worth of) bills i. t. w.', *Pellossa kasvaa vehnää* (partit. sg.) ~ *rikkaruohoja* (partit. pl.) 'there's wheat growing in the field ~ there are weeds growing i. t. f.', *Pihalla juoksee poikia* (partit. pl.) 'there are boys running in the yard', *Lompakosta hävisi palkkarahat* (»nom.» pl.) ~ *seteleitä* (partit. pl.) 'the renumeration (lit. 'salary-monies') vanished from the wallet ~ some bills vanished f. t. w.', *Tautiin sairastui monia ihmisiä* (partit. pl.) 'many people fell ill to the disease'.

Thus the object and the subject of an existential sentence have at least one case in common — the partitive. As proposed by Hakulinen (1926: 91—94, 1946: 207—208) and Wiik (1974) many factors seem to indicate their having one additional case in common — the accusative, the »nominative» subject of an existential clause having much the same syntactical behavior as the nominative-like accusative object.

1.4.2. If the latter interpretation is accepted, the Finnish opposition NOMINATIVE : PARTITIVE/ACCUSATIVE corresponds in its essentials to the opposition ERGATIVE : NOMINATIVE of ergative languages. However the correspondence is not complete. The ergative case found in different languages typically has an ending with the opposing nominative most frequently appearing without an ending; in Finnish the nominative has no ending, while the accusative sometimes appears with an ending, sometimes without one, and the partitive always has an ending. This (as do the occurrence frequencies presented in the article) may be interpreted as indicating that the Finnish nominative is the unmarked member of the opposition, whereas the ergative case of other languages corresponding to it is the marked member. The difference seems to be connected with the question of which of the constituents (the object or the intransitive subject) of the area remaining on the »non-ergative» side of the subject—object field is to be regarded as the dominant one in this area, i.e. as the actual opposing pole of an »ergative» subject. If it is an intransitive subject, then it is regarded as semantically unmarked (because of its non-agentive character and its non-existent goal for the action), and the object conforms to it. This is a typical feature of ergative systems. But if the object is regarded as the dominant member it can (in contrast with a transitive subject) be treated as marked, and in this case the intransitive subject assumes the form of the object. This seems to be the situation in Finnish.

1.4.3. A second and more important difference between the Finnish system and the customary ergative system concerns the border dividing the subjects into two groups. In normal ergative systems this follows the border between a transitive and intransitive sentence; in Finnish the border between a »normal» and »existential» sentence is crucial, and it leaves a considerable number of intransitive sentences in the same class as transitive sentences. In ergative systems this differentiation has traditionally been regarded as being connected with the subject's functioning in the grammatical role of agent or not: a transitive subject is usually agentive, whereas an intransitive subject is not, for which reason it has been treated in the same way as the non-agentive object of a transitive sentence. The basic semantic structure of transitive and intransitive sentences, however, is not fully reflected by this case division (cf. cases such as *I saw a cloud in the sky*, *Snow covered the ground* with a non-agentive transitive subject in contrast with sentences such as *The boys ran home*, *The speaker hemmed and hawed audibly* with an agentive intransitive subject). In Finnish, the border between normal and existential sentences follows a slightly different path: the action performed by the subject of an existential sentence is always non-agentive — either inherently (e.g. *Koiralle syntyi pennut* 'the dog had puppies', *Pellossa kasvaa vehnää* 'there is wheat growing in the field', *Lompakosta hävisi palkkarahat* 'the renumeration vanished from the wallet') or because of a kind of semantic embedding (as is often the case in sentences having a partitive subject in which the »action» is subordinated to a homogeneous event inherent in the location: *Pihalla leikkii lapsia* 'there are children playing in the yard', *Konttorissa työskentelee useita naisia* 'there are many

women working in the office'). The division seems semantically natural insofar as intransitive sentences having an agentive subject such as *Pojat juoksivat kotiin* 'the boys ran home', *Kaikki vieraat lounastivat samassa pöydässä* 'all the guests lunched at the same table' are always normal sentences. On the other hand this division does not do justice to the non-agentive nature of intransitive sentences such as *(Minä) liukastuin kadulla ja kaaduin* 'I slipped on the street and fell', *Paperit lojuivat pöydällä* 'The papers were sprawled out on the table'. The corresponding translations of these sentences in ergative languages would be prototypes of non-ergative sentences. In Finnish, however, they are normal sentences.

1.5.1. Thus the opposition between an agentive and non-agentive subject is reflected in the systems traditionally regarded as ergative ones as well as in the Finnish opposition between normal and existential sentences, but in both cases only approximately. Lyons (1968: 356—357) has demonstrated what an ideal ergative system would be like which would do complete justice to the opposition of agentive and non-agentive functions. According to this scheme an intransitive agentive (and thus animate) subject would always appear in the same case as a transitive subject; an intransitive non-agentive subject (animate or inanimate), in contrast, would occur in its own case which would be identical with the case of the object. According to Lyons, this ideal system does not occur in any Indo-European language nor in any of those languages which are traditionally described as having an ergative construction. Nevertheless, a system of this kind appears to occur in Dakota (a subsystem of pronominal subjects and objects; cf. Fillmore 1968: 54 and Anderson 1971: 53) and in Batsbian (a subsystem of 1st and 2nd personal pronouns only; cf. Meščaninov 1967: 81—82). A similar subsystem is also found in Finnish dialects and informal standard speech (as well as occasionally in the written language). This subsystem concerns necessive infinitival clauses, and to some extent also permissive infinitival clauses and referative participial clauses (for these terms, see Ikola 1971).

1.5.2. The explanation is usually given that the subject of a necessive infinitival clause is in the genitive when the clause is non-existential (trans.: *Lasten pitäisi lukea läksyt* 'the children should do their homework'; intrans.: *Lasten pitäisi kiiruhtaa kotiin* 'the children should hurry home'), in the nominative or partitive when the clause is existential (*Täällä pitäisi olla naapurinkin lapset* ~ *lapsia* 'the neighbor's children ~ some of the neighbor's children should be here too'). This opposition between genitive and »nominative»/partitive (or rather accusative/partitive) corresponds exactly to the opposition between nominative and accusative/partitive in the subject of finite normal and existential sentences. The genitive, however, is not compulsory in non-existential sentences: in place of it, the accusative often occurs along side of an intransitive verb provided the subject is non-agentive. Examples a) from dialects: *Lehmät pitää tulla auringonlaskun aikaan kotiin* 'the cows should come home at sundown', *Huomenna se pitää olla valmis* 'tomorrow it ought to be ready' (Setälä 1883: 138—139), *Priskiä ja terveitä miähiä ne täytyy olla* 'they have to be hale and healthy men', *Silläpä se täytyy maito halveta* 'for this reason milk has to become cheaper' (Kannisto 1901: 218); b) from the written language: *Kauniit esineet pitää olla näkyvissä, ei suljettujen ovien takana* 'beautiful objects should be out for all to see rather than behind closed doors', *Kun on kasvanut nuoruutensa maalla, pitää toki kirves kädessä pysyä* 'a person who has spent his youth in the country ought to be able to hold an axe in his hand (lit.: an axe ought to remain in his hand)'. The referent of the subject is, then, usually inanimate, but an inanimate subject may also come into question as in the first examples cited by Setälä and Kannisto. (Setälä's paraphrase: »sinun pitää toimittaa lehmät siihen mennessä kotiin» = 'you ought to have the cows home by that time' clearly demonstrates the non-agentive nature of the subject.) Minimal sentence pairs of the following type are also possible: *Näiden miesten* (gen. pl.) *pitäisi jäädä reserviksi* 'these men should remain in the reserves, i.e. it is necessary (or epistemically: it is probable) that these men [agentive] remain in the reserves' — *Nämä miehet* (nom. pl.) *pitäisi jäädä reserviksi* 'it is necessary that these men be taken into the reserves' (or epistemically: 'it is probable that these men will be taken into the reserves'. In the latter sentence the men are regarded as beings lacking free will, as parts of an operation capable of being freely manipulated by the leadership.

1.5.3. A similar phenomenon occurs in both permissive infinitival clauses and referative participial clauses. The main

rule is that the subject of these clauses too is in the genitive if the clause is non-existential (*Annoin lasten koristaa kuusen ~ leikkiä pihalla* 'I allowed the children to decorate the Christmas tree ~ play in the yard', *Luulin lasten koristavan kuusen ~ leikkivän pihalla* 'I thought the children were decorating the Christmas tree ~ playing in the yard'), in the case of the object when the clause is existential (*Annoin pihalle jäädä sukset ~ suksia* 'I let (the) skis stay in the yard'). But the accusative appears in place of the genitive in intransitive clauses that are not existential as well when the subject in question is non-agentive: (permissive clauses) *Min olen antanuk kaikki jutut jääräj jo valla(n)* 'I've just let everything remain the way it was' (Kannisto 1901: 77), *Annettiin kiehuas se vesi* 'we let the water boil', (referative clauses) *Lempäälässä sanovat öylöv vekselimiähej jalaap poikki mennee(n)* 'they say that the switchman's legs were broken in Lempäälä yesterday', *Kyllä tää Maunula sanotaan oleva(n) hyvin ylpee miäs* 'yes indeed, this Maunula is said to be quite a proud fellow' (Kannisto 1901: 243—244). Again, minimal pairs of the following type occur: *Annoin niiden miesten* (gen. pl.) *jäädä reserviksi* 'As far as I was concerned those men could stay (agentive) in the reserves (without having to worry about my interfering)' — *Annoin ne miehet* (acc. pl.) *jäädä reserviksi* 'I relinquished those men to the reserves'.

(To be continued in 1975:1.)